

Az analógia szerepe a modern nyelvészeti kutatásokban

Absztrakt

Fóris Ágota

Az előadás célja elméleti megközelítésben válaszolni arra a kérdésre, hogy van-e létjogosultsága a tudományban – és ezen belül a nyelvészeti kutatásban – az analógia módszerének.

A bevezetésében idézem az analógia fogalom meghatározására vonatkozó szakirodalmi adatokat, és rámutatok az értelmezések közötti látszólagos különbségek feloldási lehetőségére (pl. Nagy 2000, Pólya 1988, 2000, Szilágyi N. 2004). Az analógia fogalom értelmezése lehetőséget ad az analógia univerzális szerepének a kiemelésére. Az analógiának a kutatásban betöltött szerepét három, széles körben alkalmazott módszeren szemléltetem. Kiemelem, hogy a *modellezés*, a *kategorizálás* és a *mérés* olyan eljárások, amelyek alapja a tárgyak, folyamatok között létező analógia; példákkal illusztrálom, hogy ezekben az eljárásokban milyen módon jelenik meg az analógia.

Elemzem, hogy a nyelvhasználat a sztochasztikus folyamatok kategóriájába sorolható, így a valószínűségi módszer alkalmazható bizonyos tulajdonságok leírására. Részletesen bemutatom az egyik leggyakrabban alkalmazott analóg modell típusát, a hálózatokat. Ebben a részben a skálafüggetlen hálózatok modelljét helyezem a középpontba, mivel a nyelvészeti alkalmazás szempontjából ezek a hatványtörvénnyel leírható modellek látszanak jelentősnek. A statisztikus nyelvészeti kutatások korábban publikált empirikus adatai alapján elemzést végzek az eredmények egységes értelmezésére. Saját kutatásaim eredményei azt mutatják, hogy a statisztikus nyelvészet korábbi eredményei a hálómodell segítségével egy közös képből értelmezhetők; pl. kimutattam, hogy a Zipf-törvény a hatványtörvény egyik speciális esete, amikor a hatványkitevő értéke 1 (Fóris 2007, Kozma et al. 2007).

Az előadás befejező részében sorra veszek több nyelvi folyamatra vonatkozó empirikus tapasztalatot, és rámutatok azok hálómodell alapján való közös értelmezési lehetőségére. Végezetül kitérek olyan nyelvészeti kutatási területek körvonalazására, amelyek más hálózatszerű folyamatok analógiája alapján, e modellen sikeresen tanulmányozhatónak látszanak.

Irodalom:

Fóris Ágota, 2007. A skálafüggetlen hálók nyelvészeti vonatkozásai. *Alkalmazott Nyelvtudomány* VII, 1–2. 105–124.

Kozma László – Koltai Dénes – Fóris Ágota 2007. A hálóelmélet és a felnőttképzés I. *Erdélyi Pszichológiai Szemle* VIII, 3. 233–250.

Nagy Lászlóné 2000. Analógiák és az analógiás gondolkodás a kognitív tudományok eredményeinek tükrében. *Magyar Pedagógia* 100 (1), 275–302.

Pólya György 1988. *Indukció és analógia*. Gondolat, Budapest.

Szilágyi N. Sándor 2004. *Elmélet és módszer a nyelvészetben különös tekintettel a fonológiára*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár.